

СМИК Іван Андрійович

Київський інститут Національної гвардії
України

ЕФЕКТИВНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Корупція в Україні залишається однією з найбільших перепон на шляху до демократичного розвитку, верховенства права та євроінтеграції. За результатами міжнародних досліджень, Україна все ще займає місце серед країн з високим рівнем корупційних ризиків. Враховуючи виклики, що постають перед державою, питання ефективності антикорупційних органів набуває особливої ваги. Створення таких інституцій, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС), стало важливим кроком у боротьбі з корупцією. Однак навіть за наявності цих органів, рівень корупції в Україні не знизився до бажаних показників.

Історія боротьби з корупцією в Україні нерозривно пов'язана з періодичними спробами реформування правоохоронних органів, створення нових інституцій, а також з міжнародним тиском щодо покращення ефективності антикорупційної політики. Протягом останнього десятиліття в Україні активно працюють спеціалізовані органи, основним завданням яких є виявлення, розслідування та судове переслідування корупційних злочинів серед високопосадовців. Проте, незважаючи на численні досягнення цих органів, в Україні все ще існують серйозні проблеми в боротьбі з корупцією.

Однією з основних проблем, що впливає на ефективність антикорупційних органів, є політичний тиск та зовнішні впливи. За даними В. Нестеровича, політичний вплив на антикорупційні органи є серйозною перепорою для досягнення їх незалежності та результативності. Призначення керівників антикорупційних органів супроводжується політичними дебатами, що ставить

під питання їхню непідкупність [1, с. 142]. Крім того, через політичні чинники часто змінюється кадровий склад у цих установах, що в свою чергу знижує їхню стабільність та ефективність.

Крім політичного тиску, однією з причин низької ефективності боротьби з корупцією є недостатній рівень захисту свідків та журналістів, що займаються розслідуваннями. Оскільки корупція часто тягне за собою значні ризики для тих, хто готовий виступати проти корупціонерів, відсутність достатнього рівня безпеки для активістів та журналістів призводить до зниження кількості заяв про правопорушення та ускладнює процес розслідування корупційних злочинів.

На додаток, важливою проблемою є недосконалість законодавчої бази, що регулює діяльність антикорупційних органів. Часті зміни у законодавстві, зокрема щодо боротьби з корупцією, створюють правову невизначеність, яка гальмує роботу правоохоронців. Наприклад, скасування Конституційним Судом України певних положень щодо декларування доходів державних службовців призвело до тимчасового зупинення численних розслідувань, що створило значну правову прогалину [2].

Важливим моментом є відсутність системної роботи зі зміною корупційної культури в Україні. За останні роки антикорупційні органи активно борються з окремими корупційними злочинами, але суспільне ставлення до корупції як до явища не змінилося кардинально. Багато громадян вважають корупцію невід'ємною частиною життя, що затрудняє реалізацію антикорупційної політики на практиці.

Протягом 2024 року антикорупційні органи продовжували активну діяльність. Згідно з офіційними даними НАБУ, було розпочато 669 кримінальних проваджень, що свідчить про високий рівень розслідувань. Однак з цих справ лише частина дійшла до суду. Наприклад, на кінець 2024 року до суду було передано 113 обвинувальних актів, а також 231 особі повідомлено про підозру [3].

Що стосується Вищого антикорупційного суду, то з моменту його створення в 2019 році, суди винесли понад 60 обвинувальних вироків, що є

значним результатом, якщо враховувати складність справ. Однак навіть такі успіхи не дозволяють стверджувати, що система боротьби з корупцією працює бездоганно, адже корупційні схеми продовжують існувати на всіх рівнях влади.

Одним із основних шляхів удосконалення антикорупційної політики є підвищення незалежності антикорупційних органів. Важливо не лише забезпечити їх незалежність від політичного впливу, а й гарантовану стабільність роботи органів. Це можна зробити шляхом закріплення процедур призначення та звільнення керівників антикорупційних інституцій в законодавстві, що дозволить знизити можливість політичних маніпуляцій.

Також слід приділяти більше уваги освітнім і просвітницьким кампаніям, спрямованим на формування нульової толерантності до корупції серед населення. Програми, які пояснюють громадянам важливість боротьби з корупцією та способи її виявлення, можуть стати важливим елементом змін у культурі суспільства.

Іншим важливим аспектом є покращення правового захисту для тих, хто бореться з корупцією, зокрема забезпечення безпеки для журналістів та громадських активістів, що займаються антикорупційною діяльністю. Це допоможе залучити більше людей до боротьби з корупцією та створить сприятливі умови для відкритих розслідувань.

Також необхідно забезпечити міжнародну співпрацю для ефективнішого протистояння транснаціональній корупції, оскільки корупційні схеми часто мають міжнародний характер. Співпраця з міжнародними організаціями та державами може допомогти виявляти та припиняти корупційні схеми, які охоплюють кілька країн.

Отже, ефективність антикорупційних органів в Україні має позитивну динаміку, але їй потребує подальших удосконалень. Політичний вплив, слабкий правовий захист свідків, недосконала законодавча база та відсутність системної роботи зі зміною корупційної культури залишаються основними проблемами, що перешкоджають повному ефекту від діяльності антикорупційних органів. Для досягнення сталих результатів необхідно забезпечити реальну незалежність

антикорупційних інституцій, вдосконалити законодавчі ініціативи та активізувати просвітницьку роботу серед громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нестерович В.Ф., Федоренко В.Л. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія. – Київ: Ліра-К, 2016. – 496 с.

2. Національне антикорупційне бюро України. Звіт за друге півріччя 2024 року. URL: <https://nabu.gov.ua/activity/reports/druge-pivrichchia-2024-roku/>.

3. НАБУ. Звіт про роботу за I-II півріччя 2024 року. Офіційний вебсайт URL: <https://nabu.gov.ua/>.

4. Про запобігання корупції: Закон України в ред. від 04.04.2025 р. № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 09.04.2025).